

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr. 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;

3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

8 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen. Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur. De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

N.B. Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor het examen economie 1,2 HAVO kunnen maximaal 57 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is verder de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van drie punten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Antwoorden	Deel-scores
------------	-------------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

Maximumscore 2

- 1 Voorbeelden van een juist antwoord zijn:
- kosten van politie-inzet / overlast voor burgers 1
  - Uit de toelichting moet blijken dat de welvaart daalt van anderen dan de personen die rechtstreeks betrokken zijn bij de illegale activiteiten 1

Maximumscore 1

- 2 Voorbeelden van een juist antwoord zijn:
- (een voorbeeld van) huishoudelijk werk
  - (een voorbeeld van) vrijwilligerswerk
  - (een voorbeeld van) doe-het-zelf werk

Maximumscore 2

- 3 groter
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat de toegevoegde waarde wordt berekend door van de omzet de inkoopwaarde van geleverde grondstoffen en diensten af te trekken.

Maximumscore 2

- 4 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
- $$\frac{130}{3.320} \times 0,9\% = 0,04\%$$

Opgave 2

Maximumscore 2

- 5 daling
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat indien meer buitenlandse producten toegang krijgen tot de Europese markt de concurrentie toeneemt en prijzen van die producten in Europa zullen dalen (waardoor de stijging van het algemene prijspeil wordt afgeremd).

Maximumscore 2

- 6 Voorbeelden van een juist antwoord zijn:
- Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om het subsidiëren van binnenlandse productie.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat het gaat om douaneformaliteiten die vertragend / belemmerend werken.

Maximumscore 2

- 7 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
- $$\frac{0,43 \times 92}{0,16} = 247,25 \rightarrow \text{een toename van } 147,25\%$$

Opmerkingen

- Een andere juiste afronding ook goed rekenen.
- Indien uitsluitend 43% met 16% is vergeleken, 0 punten toekennen.

Opgave 3**Maximumscore 2**8 verkleining

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat de werkgeverspremies een deel zijn van het verschil tussen het nettoloon en de loonkosten van een werknemer.

Maximumscore 29 ja

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat na 1999 de arbeidsmarkt krappere wordt (doordat het aantal openstaande vacatures stijgt en de totale werkloosheid afneemt) en het aantal (geregistreerde) langdurig werklozen in procenten jaarlijks sterker daalt dan het aantal (geregistreerde) kortdurend werklozen.

Opgave 4**Maximumscore 6**10

Te beoordelen aspect	Noteer voor elk aspect 0, 1 of 2 punten: 0: (vrijwel) geheel fout 2: (vrijwel) geheel goed 1: bij twijfel
<p>a De mogelijkheid die productiegroei biedt voor innovatie op milieugebied is correct uitgewerkt.</p> <p>Te denken valt aan: Het beschikbaar komen van geld waarmee onderzoek naar verbetering in milieutechnologie kan worden gefinancierd.</p>	
<p>b De beschrijving van een overheidsmaatregel die via het marktmechanisme bijdraagt aan duurzame productiegroei is correct uitgewerkt.</p> <p>Te denken valt aan: Accijnzen, heffingen, verhandelbare vergunningen waardoor milieubelastende producten duurder worden en het gebruik van deze producten wordt afgeremd.</p>	
<p>Het gekozen aspect past bij de voorafgaande brief en is correct uitgewerkt.</p> <p>Te denken valt aan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Streven naar duurzame ontwikkeling kan leiden tot stijging van het algemeen prijsniveau / minder investeringen in infrastructuur waardoor de concurrentiepositie van bedrijven aangetast wordt, waardoor ontslagen en bedrijfssluitingen volgen die het streven naar volledige werkgelegenheid in gevaar brengen. 2 Milieuvervuilende gevolgen van bepaalde productie die bij de bepaling van de hoogte van het (reële) nationaal inkomen (per hoofd van de bevolking) als aftrekpost gerekend zouden moeten worden. 3 Consumenten met hogere inkomens besteden hun inkomen makkelijker aan goederen en diensten die minder milieuvervuiling met zich meebrengen en daardoor duurder zijn. 	
<p>Indien de onderdelen van de brief niet logisch op elkaar aansluiten en/of het gebruikte aantal woorden te veel afwijkt van de eis</p>	-1

Opgave 5**Maximumscore 2**

- 11 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
Een antwoord waaruit blijkt dat lagere werkloosheid tot minder uitgaven aan
bijstandsuitkeringen / hogere belastinginkomsten voor de overheid leidt.

Maximumscore 2

- 12 ja
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat een stijging van het reëel nationaal inkomen gepaard gaat
met een dalende werkgelegenheid (waardoor de productie per werknemer stijgt).

Maximumscore 2

- 13 nee
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat het financieringssaldo bij uitvoering van de begroting van
partij B minder negatief is dan bij uitvoering van de miljoenennota, maar niet positief.

Opgave 6**Maximumscore 2**

- 14 Uit het antwoord moet blijken dat
- het om werkgevers
  - en werknemers gaat

1
1

Maximumscore 2

- 15 gedaald
Een voorbeeld van een juiste berekening is:
- $$1995: \frac{9,0}{302,7} \times 100\% = 2,97\%$$
- $$2000: \frac{10,7}{401,8} \times 100\% = 2,66\%$$

Maximumscore 2

- 16 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
- $$1990: \frac{\text{€ } 10 \text{ miljard}}{880.800} = \text{€ } 11.353,32$$
- $$2000: \frac{\text{€ } 10,7 \text{ miljard}}{952.600} = \underline{\text{€ } 11.232,42}$$
- De daling bedraagt   €   120,90

Opmerking

Een berekening voor 2000 met 952.631 personen uit statistiek 2 ook goed rekenen.

Maximumscore 2

- 17 vrouwen ouder dan 45 jaar
Een voorbeeld van een juiste berekening is:
- mannen jonger dan 45 jaar: $\frac{117.067}{140.377} \times 100\% = 83\%$
- mannen ouder dan 45 jaar: $\frac{329.020}{409.514} \times 100\% = 80\%$
- vrouwen jonger dan 45 jaar: $\frac{141.017}{162.746} \times 100\% = 87\%$
- vrouwen ouder dan 45 jaar: $\frac{211.979}{240.034} \times 100\% = 88\%$

Maximumscore 2

- 18 Uit het antwoord moet blijken dat het om de consumentenprijsindex van 1994 (111,9) en 1996 (117,2) gaat.

Maximumscore 2

- 19 • $\frac{799.083}{6.087.300} \times 100\% = 13,1\%$
- $36,1 - (5,5 + 6,5 + 3,0 + 8,0) = 13,1$

11**Opgave 7****Maximumscore 2**20

mogelijkheid	letter in figuur 1 die de break-even afzet aangeeft
1	B
2	C

Maximumscore 2

- 21 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
winst bij mogelijkheid 1: $400 \times \text{€ } 12 - (400 \times \text{€ } 3 + \text{€ } 900) = \text{€ } 2.700$
winst bij mogelijkheid 2: $400 \times \text{€ } 20 - (400 \times \text{€ } 5 + \text{€ } 2.250) = \text{€ } 3.750$
De winst is het hoogst bij mogelijkheid 2.

Maximumscore 2

- 22 ja
Een voorbeeld van een juiste berekening is:
De prijs stijgt met $\frac{15 - 12}{12} \times 100\% = 25\%$.
De afzet daalt met $\frac{3}{25} \times 100\% = 12\%$.
De prijselasticiteit van de vraag is $\frac{-12\%}{+25\%} = -0,48$.

Maximumscore 2

- 23 nee
Een voorbeeld van een juiste toelichting is:
Een toelichting waaruit blijkt dat bij een prijsinelastische vraag de procentuele afzetsdaling kleiner is dan de procentuele prijsstijging waardoor de omzet stijgt.

Opgave 8**Maximumscore 2**

- 24 de vergelijking met het hetzelfde kwartaal een jaar eerder
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat door de vergelijking met het BBP van het voorafgaande kwartaal een vertekening van de economische groei als gevolg van seizoensinvloeden kan ontstaan / door de vergelijking met het BBP van hetzelfde kwartaal van het voorafgaande jaar vertekening van de groei als gevolg van seizoensinvloeden wordt uitgesloten.

Maximumscore 2

- 25 • een krappe arbeidsmarkt / daling van het aantal openstaande vacatures
Een voorbeeld van een juiste toelichting is:
Een toelichting waaruit blijkt dat een periode van hoogconjunctuur gepaard gaat met sterk stijgende bestedingen waardoor de productie en de vraag naar arbeid sterk groeit 1

- de relatief hoge inflatie
Een voorbeeld van een juiste toelichting is:
Een toelichting waaruit blijkt dat een periode van hoogconjunctuur gepaard gaat met sterk stijgende bestedingen waardoor de bestedingen de productiecapaciteit gaan overtreffen en er bestedingsinflatie kan ontstaan 1

Maximumscore 2

- 26 de daling van de arbeidsproductiviteit (met 0,4%)
Een voorbeeld van een juiste toelichting is:
Een toelichting waaruit blijkt dat de groei van het BBP achterblijft bij de groei van de werkgelegenheid door een daling van de productie per arbeider / arbeidsjaar.

Maximumscore 2

- 27 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
de relatief hoge inflatie in Nederland
Een voorbeeld van een juiste toelichting is:
Een toelichting waaruit blijkt dat de concurrentiepositie van Nederland zal verslechteren waardoor de export zal dalen / minder sterk zal stijgen.

inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 23 juni naar Cito.

Einde